

Bea Lalmahomed

Schade

schande

schuld

Hulpverleners over
seksueel misbruik en
lichamelijk geweld
onder Creolen en
Hindostanen

Schade, schande, schuld

BEA LALMAHOMED

Schade schande schuld bevat een onderzoek naar seksueel misbruik bij Hindostaanse en Creoolse meisjes en lichamelijke mishandeling van Hindostaanse en Creoolse vrouwen.

De Hindostaanse en Creoolse gemeenschap gaan elk op hun eigen manier met deze problematiek om. Daarvan is nog veel te weinig bekend bij de mensen die er mee te maken (kunnen) krijgen: de 'intermediairs' als leraar, school- en huisarts, zowel als de 'behandelaars' bij politie, justitie en instellingen. Niet zelden eindigt het drama in zelfmoord en doodslag.

Dit boek richt en baseert zich vooral op de 'intermediairs', de 'behandelaars' en de deskundige adviseurs. Op welke signalen gaan ze af en wat doen ze om hun vermoeden te bevestigen? Bestaan er (ongeschreven) regels voor een aanpak binnen school, praktijk of instelling? Wat zien ze als oorzaken en specifieke culturele factoren? Met welke belangen houden ze rekening? En: met welke verwachtingen benaderen slachtoffers hen en hoe gedragen ze zich?

De analyse van de hulpverlening leidt tenslotte tot antwoord op de vragen: Welke aanpak is in welk opzicht effectief of mislukt? Hoe valt dat te verklaren?

NUGI 664

ISBN 90 6224 339 8

15 x 22 cm

ca 192 pagina's

pb, geïll.,

ca f 29,50

A-boek bij verschijnen,

daarna W-boek

omslag Marjo Starink

december

uitgave i.s.m. Liswo

© Bea Lalmahomed, 1995

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Lalmahomed, Bea

Schade, schande, schuld : hulpverleners over seksueel misbruik
en lichamelijk geweld onder Creolen en Hindostanen / Bea Lalmahomed. -
Utrecht : Van Arkel. - Ill. - Met lit. opg.

ISBN 90-6224-339-8

NUGI 661/662

Trefw.: geweld ; Surinaamse vrouwen / seksueel geweld ;
Surinaamse meisjes.

Omslag: Marjo Starink, Amsterdam

Druk: Drukkerij Bariet, Ruinen

Uitgeverij Jan van Arkel, A. Numankade 17, 3572 KP Utrecht,

Tel. 030-731 840

INHOUD

Voorwoord 5

Hoofdstuk 1 *Inleiding* 7

- 1.1 Aanleiding tot en doelstelling van het onderzoek 7
- 1.2 Vraagstelling 9
- 1.3 Werkwijze 10
- 1.4 Indeling van het rapport 11

Hoofdstuk 2 *Het veld* 13

- 2.1 Huisartsen 14
- 2.2 Schoolartsen 16
- 2.3 De school 18
- 2.4 Bureau Vertrouwensarts 20
- 2.5 De politie 23
- 2.6 Het maatschappelijk werk 26
- 2.7 Kinderrechter 34
- 2.8 Medische specialisten 35
- 2.9 Deskundige adviseurs 36
- 2.10 Samenvatting van de belangrijkste taken 37

Hoofdstuk 3 *Trajecten* 39

- 3.1 Lichamelijke mishandeling in een Hindostaans gezin 40
- 3.2 Incest in een Creools gezin 51
- 3.3 Incest in een één-ouder Creools gezin 58
- 3.4 Een Hindostaans incest-slachtoffer 62
- 3.5 Zelfmoord van een Hindostaanse leerling 70
- 3.6 Seksueel misbruik van moeder en dochter in een Hindostaans gezin 72
- 3.7 Seksuele mishandeling van een Hindostaans meisje 81

Hoofdstuk 4 *De hulpverlening* 87

- 4.1 Eerste fase: het signaleren van seksueel misbruik en lichamelijke mishandeling 89
 - 4.1.1 Signalen van lichamelijke mishandeling bij meisjes en vrouwen 89
 - 4.1.2 Signalen van seksueel misbruik bij vrouwen en meisjes 92
- 4.2 Tweede fase: het onderzoeken van de melding 99
 - 4.2.1 Werkwijze bij een melding of vermoeden van lichamelijke mishandeling 100
 - 4.2.2 Werkwijze bij een melding of vermoeden van seksueel misbruik 109
- 4.3 Derde fase: analyseren van de problemen 115
- 4.4 Aanpak/behandeling bij lichamelijke mishandeling en seksueel misbruik 126

Hoofdstuk 5 *Tot slot* 143

Literatuur 155

VOORWOORD

Het seksueel misbruik van vrouwen en meisjes is door veel leden van de Surinaamse gemeenschap lange tijd beschouwd als een typisch 'Nederlands' probleem, dat zich in eigen kring niet voordeed. De lichamelijke mishandeling van vrouwen en meisjes werd daarentegen wel erkend als een kwaad waaraan ook Surinamers zich schuldig maakten, maar men zag het niet als een probleem waarvoor professionele hulp nodig was. De afgelopen jaren hebben echter steeds meer mishandelde en misbruikte meisjes en vrouwen een beroep gedaan op autochtone en Surinaamse hulpverleners en de schrik was dan ook groot. Een Creoolse maatschappelijk werkster zei mij:

"Toen ik voor het eerst werd geconfronteerd met de eerste cliënten schrok ik mij kapot: Hè, ook wij Surinamers? Maar als ik kijk naar de Creolen en Hindostanen dan zeg ik: O, God wat hebben jullie toch zand in onze ogen gestrooid."

De hulpverleners, die aanvankelijk onkundig waren van de aard, omvang en ernst van het lichamelijk en seksueel geweld tegen Surinaamse meisjes en vrouwen, hebben gepoogd hulp te bieden die zo goed mogelijk aansloot bij de behoeften en omstandigheden van deze 'nieuwe' slachtoffers. Met dit boek wil ik inzicht bieden in de wijze waarop hulp- en dienstverlenende instellingen in Den Haag daarbij te werk zijn gegaan en ik hoop daarmee een bijdrage te leveren aan hun zware en vaak ondankbare werk. Door dit onderzoek heb ik een grote bewondering gekregen voor al degenen die op praktische wijze bij dit probleem betrokken zijn. Ik heb de afgelopen jaren kunnen

ervaren dat zij niet alleen uit hoofde van hun beroep als arts, maatschappelijk werkster, docent, politicagent of anderszins betrokken waren. Zij raakten vaak huns ondanks ook emotioneel betrokken. Dit bleek bijvoorbeeld uit de gesprekken over concrete gevallen van seksueel misbruik van meisjes en vrouwen, die – ondanks dat zij al geruime tijd geleden hadden plaatsgevonden – weer heftige reacties opwekten. Zo moest ik het gesprek met een van mijn respondenten regelmatig onderbreken, omdat zij in tranen raakte over hetgeen zij had meegemaakt. Een ander was zijn woede niet de baas en begeleidde het gesprek over zijn ervaringen met vuistslagen op tafel.

Ik wil al degenen die aan dit onderzoek hebben meegewerkt danken voor de tijd die zij hebben genomen om mij vaak zeer uitvoerig te woord te staan. Om begrijpelijke redenen kan ik hen niet met naam en toenaam bedanken. Ik hoop tevens dat de resultaten bekend zullen worden binnen de Surinaamse gemeenschap en dat het zal bijdragen aan een verbetering van de situatie van de meisjes en vrouwen waarvoor dit boek gaat.

Het onderzoek is mogelijk gemaakt door een subsidie van de Gemeente Den Haag, welke in 1992 op verzoek van de Stichting voor Surinamers en Federatie EEKTA is verstrekt aan het Leids Instituut voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek van de Rijksuniversiteit Leiden. Ik ben hen daarvoor, en ook voor hun morele steun en geduld erkentelijk. De belangrijkste bijdrage aan dit boek is geleverd door Carien Nelissen. Zij heeft van het begin tot het eind, als begeleidster de teugels strak in handen gehouden en op een aangename en kritische wijze mijn onderzoek mede vorm gegeven. Bij de afronding van het boek was haar bijdrage van ongekende waarde. Henk Tromp was als begeleider en kritisch lezer een grote steun. Ten slotte wil ik Maria Querol, Jeanne Drost en Gerda Filippo danken voor hun secretariële en typografische werk.

Leiden, september 1994

Hoofdstuk I

INLEIDING

1.1 Aanleiding tot en doelstelling van het onderzoek

Binnen de Surinaamse gemeenschap in Nederland beginnen seksueel en fysiek geweld tegen meisjes en vrouwen de laatste jaren een ernstig probleem te vormen. Uit kringen van hulpverleners en van belangenorganisaties komen berichten over een zorgwekkende toename van het aantal meisjes en vrouwen dat vanwege seksuele mishandeling een beroep doet op de hulpverlening. Zo meldde de Stichting voor Surinamers (svs) in 1992 dat het aantal gevallen van lichamelijk en seksueel geweld onder hun cliëntenbestand sterk was toegenomen (Jaarverslag, 1992). Hoewel de svs een algemene belangenbehartigende functie heeft tegenover haar Surinaamse cliënten, bleek meer dan 15% van de meisjes en jonge vrouwen het slachtoffer te zijn van lichamelijk en/of seksueel geweld. Uit een onderzoek onder Turkse, Marokkaanse, Hindostaanse en Creoolse meisjes die van huis weglopen, bleken deze problemen ook in sterke mate te spelen. Meer dan de helft van de Creoolse en Hindostaanse weglloopsters werd lichamelijk mishandeld en een derde van de Hindostaanse meisjes was het slachtoffer van incest (Lalmahomed & Josias in: Brouwer, 1992: 338-339). In een onderzoek naar de hulpverlening aan slachtoffers van seksueel geweld in de gemeente Den Haag wordt het aantal slachtoffers van Surinaamse/Antilliaanse herkomst geschat op vijftienhonderd (Verlaan, 1992: 9). Hoewel precieze cijfers niet te geven zijn, bieden derge-

lijke gegevens wel een indicatie van de omvang van het probleem. Behalve de schaal waarop lichamelijk geweld en seksueel misbruik zich binnen de Creoolse en Hindostaanse gemeenschap voordoen, krijgen ook de gevolgen ervan steeds meer aandacht van met name de schrijvende pers. Zo heeft Usha Marhé in diverse artikelen gepoogd de ernst van incest en vrouwenmishandeling in Hindostaanse gezinnen te schetsen (zie bij voorbeeld De Groene Amsterdamer, 8 juli 1992; Opzij, februari 1993). Dat misbruik en mishandeling Hindostaanse slachtoffers in uiterste nood tot zelfmoord kunnen brengen, is de laatste jaren steeds meer bekend geworden (zie onder andere de Volkskrant, 1 augustus, 1991; de Telegraaf, 12 augustus, 1992 en het Utrechts Nieuwsblad, 5 augustus, 1992). Naar de indruk van de hulpverlening is tot nu toe slechts het topje van de ijsberg zichtbaar geworden; te vrezen valt dat het aantal slachtoffers dat zich niet met een verzoek om hulp tot buitenstaanders wendt vele malen groter is dan het aantal slachtoffers dat dit wél doet. De barrières om over lichamelijke mishandeling en vooral over seksueel misbruik te praten zouden namelijk onder allochtonen zo mogelijk nog groter zijn dan onder autochtonen. Seksualiteit is sowieso een onderwerp waarover Hindostanen en Creolen onderling niet openlijk spreken (Lalmahomed & Josias in Brouwer e.a., 1992: 223-224, 271) en op incestueus misbruik rust een sterk taboe. Bovendien wordt met name door Hindostanen grote waarde gehecht aan gezins- en familiebanden. Het naar buiten brengen van problemen die zich binnen het gezin of de familie voordoen geldt als verraad en schande en personen die dat doen brengen zichzelf daarmee in grote emotionele en sociale moeilijkheden (Lalmahomed, 1992: 47).

Het toenemende aanbod van Hindostaanse en Creoolse slachtoffers van lichamelijke mishandeling en seksueel misbruik plaatst hulpverleners voor de vraag in hoeverre de methoden die ontwikkeld zijn

voor de opvang van autochtone slachtoffers ook geschikt zijn voor de opvang van slachtoffers van Surinaamse herkomst. Een andere vraag die rijst is in hoeverre de veelal in de praktijk opgebouwde kennis over de oorzaken en gevolgen van mishandeling en misbruik bij autochtone meisjes en vrouwen ook van toepassing is op deze 'nieuwe' categorie slachtoffers. Vaak worstelen personen en instanties die beroepshalve in aanraking komen met Hindostaanse en Creoolse slachtoffers met de vraag in hoeverre en op welke wijze er rekening dient te worden gehouden met specifieke culturele achtergronden en opvattingen. Deze vraag speelt bij voorbeeld in rechtszaken een belangrijke rol. Door te benadrukken dat seksueel misbruik en lichamelijke mishandeling bij Creolen en Hindostanen specifieke culturele achtergronden en oorzaken hebben en dus niet met 'autochtone' maatstaven beoordeeld kunnen worden, zijn Creoolse en Hindostaanse daders al verschillende keren tot relatief milde straffen veroordeeld. Tegen deze cultuurgebonden strafmaat is echter veel verzet gerezen. Hulpverleners en juristen hebben dit beroep op 'verzachtende' culturele factoren aan de kaak gesteld als oneigenlijk en schadelijk voor de slachtoffers.

Bovengenoemde vragen waren voor de gemeente Den Haag aanleiding een onderzoek te laten verrichten dat tot doel had een systematische inventarisatie te maken van de problemen en knelpunten die zich voordoen in de hulpverlening aan Creoolse en Hindostaanse slachtoffers van lichamelijk geweld en/of seksueel misbruik.

1.2 Vraagstelling

In het onderzoek dat ten grondslag ligt aan dit rapport stonden de volgende vragen centraal:

– op welke wijze verloopt de opvang van en hulpverlening aan Hin-